

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд

„Политика в области повишения международно конкурентоспособности экономики природных ресурсов Монголии”

„Политиката за повишаване на международната конкурентоспособност на икономиката на
природните ресурси на Монголия“

автор: Бизъяа Бас-Оргил (Монголия), докторант в самостоятелна форма на обучение,
научен ръководител: доцент д-р Красен Станчев

рецензент: доцент д-р Албена Танева, председател на научното жури, въз основа на
заповед РД № 38-42/17.01.2019 г. На Ректора на Софийския университет

за присъждане на ОНС „Доктор“

на редовен докторант Бас Оргил Бизяа, по професионално направление 3.3. Политически
науки (Публична администрация)

Авторът Бизъяа Бас-Оргил е редовен докторант към катедра „Публична администрация“ при Философски факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Той е изпълнил предвидения учебен план в пълен обем. Приемът за обучение в докторантската програма на катедра „Публична администрация“, комуникацията в процеса на работата, обсъждането на дисертационния труд, както и окончателният текст, представен за защита пред научното жури са на руски език.

Оценката на завършения труд обаче е предизвикателство не поради езика, на който е направена, а поради предмета на изследването. Той е посветен на спецификите в

развитието на една страна, която през последните години не е във фокуса на публичното внимание и не предполага предварително изградена нагласа и познание за особеностите в развитието и политиките на релевантните за целта институции. В този смисъл, текстът е по определение интригуващ, познавателен, но качествата му не се изчерпват с популяризаторския ефект от наратива. Обратно, това е концептуален труд, който макар насочен към специфичните особености на политиките и икономиката на Монголия, той повдига общовалидни теоретични въпроси, обективирани в анализа по конкретния предмет на изследването и отиващи отвъд неговите конкретни рамки.

В дисертацията се изследва връзката между класически теоретични модели за стратегическото икономическо развитие с възможностите им за приложение спрямо дадена затворена икономика и потенциалът им да бъдат прилагани от институции на централната власт. Предметът на изследването предполага както анализ чрез класически икономически категории, но също и чрез понятия на науката за публичното управление. Оценявам като предимство центрирането на анализа спрямо управленско осмисляне на икономическата динамика на монголското общество с оглед устойчивостта на резултатите и типизирането на подхода.

Пределно големият обхват на предмета на изследването е поставен в ясни концептуални граници, дефинирани от дисертанта като *фактори*, свързани непосредствено с инвестициите спрямо разработване на природните ресурси и политиката за подобряване на конкурентостта като начин за подобряване благосъстоянието на страната. Това е важен методологически въпрос в дисертацията, тъй като може да се приеме, че играе ролята на основополагаща теза и основен гръбнак на изследването. Всъщност, това не е единственият елемент от постановъчните части на текста, за които може да се приеме, че представляват едно съставно изложение на генерална хипотеза, залегнала в основата на този труд. Въз основа на няколко общотеоретични постулати той прави изводи в самото начало на текста си, като заявява, че състоянието на дадена страна зависи от производителността на добивната промишленост (с.7), откъдето се извежда въпроса за важността на нейната конкурентоспособност.

Актуалността на темата е заявена ясно и конкретно като (с. 6, 8, 13): „*значението на участието на Монголия в търговията с ресурси... и необходимостта от увеличаване на*

нейния дял в световната експортна структура“. Тя е аргументирана както чрез състоянието на проблема в действителността, така също и като теоретичен проблем. Основната цел на представения дисертационен труд, както е описана в самото начало, е „*да се анализират нивото и качествените характеристики на конкурентоспособността на Монголия на основата на тяхното съдържание в международните индекси и идентифицирането на факторите и възможностите за подобряване на конкурентоспособността чрез икономическа политика.*“ (с. 9)

Основни ключови понятия в дисертацията са: стратегическа конкуренция, стратегическа ориентация, инвестиционен климат, развитие на конкурентостта, икономика на природните ресурси.

Подходът на дисертанта е методологически ясен и прецизен. Използваните бази данни за анализ са релевантни на предмета на изследването и позволяват да се правят валидни заключения и препоръки.

Дисертационният труд е с общ обем 146 страници, структуриран в класически модел: **Уводът** (с.6-19), който представя въведение към дисертацията, описва всички необходими предпоставки за последващия анализ: демонстрирана е яснота на подхода, източници на информацията, предмет, обект и цели на изследването, методологически подход и ограничения, както и верификация на резултатите чрез представянето им за критична оценка пред експертни и научни форуми. **Първа глава** (с. 20-64) е посветена на общите характеристики на географски затворената икономика и на значението на понятието за „проклятието“ на природните ресурси. Характеризирана е спецификата на икономиката на природните ресурси на Монголия. Сравнени са икономиката на природните ресурси на Монголия, Русия и Казахстан, като са използвани икономически показатели като растеж на БВП, преки чуждестранни инвестиции и конкурентоспособност. Специално внимание е отделено на нееднозначната роля на наличието на природни ресурси за общото икономическо благосъстояние на дадена страна (напр. Венецуела), на фактора „затворена територия – без морски излаз“, както и на самостоятелната логика на пазарните цени спрямо наличието на дадени природни ресурси, независимо от тяхната изчерпаемост и недостиг в световен мащаб. **Втора глава** (с. 65-93) е посветена на преглед и сравнение на конкурентоспособността на Монголия с други държави в сходно географско и обективно

икономическо и търговско ограничение поради териториалните особености. **Трета глава** (с. 94 – 124) се спира на теоретичните основи на политиката и предпоставките за развитие на националната конкурентоспособност на Монголия в областта на преките чуждестранни инвестиции и прави изводи относно факторите за конкурентоспособност, бизнес средата, политиките за подобряване на конкурентоспособността и приложимостта на теоретичните подходи към Монголия. Особено голямо внимание е отделено на класическите постановки за Петте стратегически сили на Портър и отношението на тази теоретична рамка към развитието на дадена икономика. Направени са обосновани изводи за значението на този подход за промяна на затворената икономика, насочена към ресурсите чрез метода на стратегическата конкуренция.

Библиографията включва общо 90 източника. От тях 13 са пряко по темата на дисертацията, 22 са официални анализи и доклади, 54 са уеб базирани източници, доклади от изследвания и други непубликувани ресурси (дисертации, автореферати и др.), както и 2 публикации на дисертанта.

Дисертацията е написана четивно, с видимо отношение към разглежданата проблематика. Предимството на тази стилистика е в готовността на части от текста да бъдат публикувани в тематични научни и публицистични издания.

Времевият обхват на изследването се простира върху период от 10-15 години, откогато датира интегрирането на данните за монголската добивна промишленост в международните индекси и сравнителни изследвания на световните авторитетни институции в тази област. Специално се изтъква и фактът на създаване на специализиран орган, наречен Център за икономическа политика и изследвания на конкурентостта, който е натоварен с функциите за разгръщане на тази жизнено важна за монголската икономика сфера.

Общата оценка на цялостния текст е положителна. Аргументите в подкрепа на това становище са следните:

- Докторантът е съумял да центрира нивото на анализа в теоретико-приложната плоскост и да допринесе за по-доброто разбиране на цялостния процес за повишаване на международната конкурентоспособност на икономиката на природните ресурси

- Специално внимание е отделено на изясняването на понятието за конкурентоспособност като основна единица на анализа.
- Дисертантът е отразил методологическите бележки към текста и успял да постигне консистентен и аргументиран анализ относно приложението на базови теоретични постановки спрямо един конкретен случай на изолирана и изостанала икономика;
- Изборът на тема и изложението по нея са предизвикани от глобален проблем с нестихваща актуалност. Дисертационният анализ в този смисъл е с важна приложна стойност при актуализирането на политиките в дадената проблематика. Успехът на конкурентното управление на природните ресурси като фактор за развитието на дадена страна е стойностно както като анализ на един конкретен случай (монголския), но също така и като постановка на проблема спрямо глобалната среда.

Критични бележки, препоръки и въпроси:

Един добър дисертационен труд трябва да може да предизвиква въпроси и да съдържа потенциал за собственото си по-нататъшно развитие. Кратките критични бележки и въпроси по-долу имат именно тази цел – да бъдат от полза за дисертанта за неговата защита, както и да стимулира подготовката на публикации въз основа на предложеното тук изследване.

Може ли да се приеме, че част от тезата са твърденията, които въвеждат основните вътрешни и външни фактори (макар и да не са назовани така), които ако биха се проявили по този начин, то тяхното действие би било от значение за постигане на високо ниво на конкурентното предимство на икономиката на природните ресурси, а именно :

„В крайна сметка конкурентните предимства на страните, които се движат към високи нива на конкурентоспособност, трябва да се основават на иновативни национални компании, инвестиции и научни изследвания и развитие на изследователски университети на международно ниво, които използват своето лидерство в основните изследвания, за да стимулират регионалните иновации. От голямо значение е броят на изследователите и квалифицираните инженери в страната.“ Това съждение разбирам като описание на ключов вътрешен фактор и следователно възниква въпросът от кого зависи осигуряването на такава

фундаментална промяна във вътрешната среда, която би била предпоставка за напредък в икономиката на природните ресурси.

Следващото е очевидно описание на външните фактори, важни за постигане на промяна в конкурентостта на икономиката на природните ресурси: „В условията на нарастваща интернационализация и взаимозависимост на страните външните фактори определят характера и посоката на развитие на вътрешните условия на национална конкурентоспособност, което води до необходимостта от постигане на максимално положително въздействие върху социално-икономическите процеси на националната икономическа система“. **Какви са гаранциите, че тези международна среда има еднозначно въздействие върху вътрешноикономическата конюнктура и която не би провокирала състоянието на „проклятие“ на наличието на природни ресурси?**

Критична бележка и въпрос към нея се отнася до анализа на факторите, спрямо които се правят изводи относно актуалното състояние и перспективите за развитие пред Монголия: Доколкото географската затвореност или индекса на конкурентоспособност въз основа на природни ресурси на дадена страна са само едни от множество фактори, предпоставящи нейното развитие или застой, то разгледаните на няколко места в текста групи държави по един признак поставят въпроса за други фактори, определящи техния статус. (вж. напр. с. 101-102). **Въпросът ми е кой все пак от множеството проблеми, изброени на с. 102 биха били първостепенни за началото на търсения положителен обрат, който да позволи на Монголия да реализира този свой потенциал.**

В хода на изложението се представят убедително множество аргументи за състоянието на монголската икономика и потенциалът на икономиката на природните ресурси да изиграе положителна роля за цялостното развитие на страната и за качеството на живот на нейните хора. Въпросът ми във връзка с това е доколко **философията на управлението на съвременна Монголия е консолидирана около тезата за важността на добивната промишленост като фактор за цялостния напредък на икономическата ситуация в Монголия** и оттам – на общия възход на монголското обществено развитие? Какъв е потенциалът на институциите на централната власт в Монголия да се справят (въз основа на техния управленски потенциал и административен капацитет) с един системен проблем,

който е специално изведен в постановъчните части на текста (с. 8): „Доставката на природни ресурси на добивната индустрия на световния пазар допринася за усвояването на производствените мощности на изнасящите предприятия, осигурява потока на чуждестранна валута в добивната индустрия (и в икономиката), стимулира техническото обновяване на фирмите, влияе върху образованието и квалификацията на човешкия капитал и като цяло допринася за растежа на икономиката на страната. В същото време, ако този сектор се управлява неправилно, икономиката формира зависимостта от природните ресурси, с които понякога се свързват много неблагоприятия за конкурентоспособността на дадена страна, липсата на диверсификация и прекомерното влияние на пазарната конюнктура на природните ресурси.“

Възможно ли е, според дисертанта, в процеса на развитие на добивната промишленост настъпването на диспропорция между бързо икономическо развитие на този сектор от една страна и от друга – отговорните за управлението на дадения сектор властови структури да изпаднат в състоянието на „неправилно управление“, с което потенциалът на природните ресурси от фактор за развитие да се превърне във фактор на застой? **Дали Монголия изгражда своя властови капацитет да противодейства на възможността даденото благо да се превърне в основа на онова, което докторантът привежда като пример от доклада на Световната банка.**

Свързан с горния въпрос е и следващият относно приложимостта на класическите теоретични постановки за Петте сили на Портър за конкурентната стратегия да бъде възприета в работата на институции в Монголия, опериращи в сферата на публичните политики? Иначе казано, **каква би била ролята на икономическите политики за въздействие върху желаните икономически резултати – по-скоро чрез регулации и мерки за насърчаване на желано поведение на икономическите субекти или виждането е за по-скоро държавна намеса в икономическите процеси?** Възможно ли е да се осигури международна конкурентност на даден сектор в условията на негова технологична и иновационна изостаналост?

Автореферат:

Представеният автореферат отразява точно структурата и съдържанието на цялостния дисертационен текст. В рамките на 21 страници е направен преглед на

структурата и съдържанието на дисертацията и позволява на негова основа да се придобие вярна и точна представа относно търсенията, ограниченията, аргументите и изводите въз основа на цялостния анализ. Макар да е по-лаконичен от очакванията към този жанр, авторефератът изпълнява функциите си по отношение на основните репери на дисертационното изследване.

Публикации:

Описани са две специализирани публикации на дисертанта по темата на неговия труд. От формална гледна точка те са достатъчни за успешното приключване на процедурата по защита. От гледна точка на приложния характер на тематиката и съдържанието на изложението може да се отправи препоръка различни теоретико-приложни сегменти на дисертацията да бъдат предложени за публикуване в научния периодичен печат. Така дисертантът ще съумее да участва пълноценно в научния и научно-приложния дебат по предмета на неговото изследване.

Заключение. Въз основа на представените аргументи и анализ на дисертационния труд на Бизъяа Бас-Оргил (Монголия) може да се обобщи, че той съответства на изискванията за присъждане на образователната и научна степен ДОКТОР по професионално направление 3.3 „Политически науки“ („Публична администрация“). Предлагам на уважаемото научно жури да присъди на дисертанта Бизъяа Бас-Оргил образователната и научна степен ДОКТОР.

София, 30 март 2019 г.

Рецензент,
Доц. д-р Албена Танева